

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЖИТОМИРСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА**

УДК 371.214.(94)

Бондарчук Олена Анатоліївна

**РЕФОРМУВАННЯ ЗМІСТУ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ
ОСВІТИ В АВСТРАЛІЇ**

13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки

**Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук**

Житомир – 2015

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Інституті педагогіки НАПН України.

Науковий керівник: доктор педагогічних наук, професор
Лавриченко Наталія Миколаївна,
Науковий центр Малої академії наук,
головний науковий співробітник (м. Київ).

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
Сбруєва Аліна Анатоліївна,
Сумський педагогічний університет імені А.С. Макаренка,
проректор з наукової роботи,
професор кафедри педагогіки;

кандидат педагогічних наук

Папіжук Валентина Олександрівна,
Житомирський державний університет імені Івана Франка,
доцент кафедри міжкультурної комунікації та прикладної
лінгвістики.

Захист відбудеться «24» листопада 2015 року о 13 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 14.053.01 в Житомирському державному університеті імені Івана Франка за адресою: 10008, м. Житомир, вул. Велика Бердичівська, 40, другий поверх, конференц-зал.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Житомирського державного університету імені Івана Франка за адресою: 10008, м. Житомир, вул. Велика Бердичівська, 40.

Автореферат розісланий «23» жовтня 2015 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

С. Л. Яценко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Процес трансформації від індустріального до технологічного та інформаційного суспільства на початку XXI століття передбачає запровадження нових державних освітніх стандартів, модернізації змісту всіх ланок освіти, створення національних підручників. Зазначене висуває вимоги до змін у Національній системі освіти України, що функціонує у правовому полі, основу якого складають Конституція України та Закон України «Про освіту», Державна національна програма «Освіта» (Україна XXI століття), «Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року».

Необхідність фундаменталізації шкільних знань з одночасною їх диверсифікацією і процесуальною міждисциплінарною організацією значно ускладнює реформу у змісті української шкільної освіти. У педагогічній теорії і практиці нагальною є проблема вивчення зарубіжного досвіду в кількох основних аспектах, а саме: використання позитивних надбань у визначеному напрямі; аналіз та усвідомлення освітніх проблем з метою їх успішного вирішення; окреслення перспектив міжнародної взаємодії, що зумовлено вимогами Болонської декларації.

У зв'язку з цим, доцільним є звернення до досвіду країн, в яких відбуваються масштабні реформи у змісті освіти, зокрема, Австралії, де на початку XXI століття формування змісту загальної середньої освіти реалізується шляхом реформування навчальних програм із восьми шкільних освітніх галузей. Для розв'язання проблемних ситуацій в українському шкільництві доцільно проаналізувати освітні реформи в Австралії, яка має вагомі здобутки в модернізації змісту шкільної освіти.

Проблемам реформування змісту шкільної освіти присвячені праці багатьох австралійських дослідників, зокрема таких, як Л. Клейдон (Leslie Claydon), Т. Кнайт (Tony Knight), У. Коннел (William Connell), Б. МакГо (Barry McGaw), М. Радо (Marta Rado). Питання історичного розвитку і сучасного стану австралійської освіти розглянуто у накових доробках А. Баркана (Alan Barcan), Г. Бумера (Garth Boomer), Д. Бурке (James Bourke), А. Велша (Anthony Welsh), Б. Колдвелла (Brian Caldwell), Д. Кітінга (Jack Keating), Б. Лінгарда (Bob Lingard), К. Марша (Colin Marsh), А. Остіна (Albert Austin), Р. Паско (Robert Pascoe), Ф. Різві (Fazal Rizvi), Т. Седдона (Terri Seddon), Р. Стівенса (Robert Stevens).

Особливості діяльності систем середньої освіти розвинених країн, пріоритетні напрями їх розвитку та провідні тенденції реформування стали предметом дослідження відомих українських дослідників, серед яких Н. Абашкіна, Н. Авшенюк, К. Гаращук, Г. Єгоров, В. Жуковський, С. Клепко, Н. Лавриченко,

О. Локшина, В. Папіжук, О. Сухомлинська та ін. Теорії й практики шкільної освіти в Україні присвячені праці Л. Березівської, І. Беха, Н. Бібик, С. Гончаренка, Л. Даниленка, І. Зайченка, О. Корсакової, В. Кременя, Т. Литньової, Н. Мойсенюк, О. Пометун, С. Трубачевої та ін.

У контексті дослідження значний інтерес становлять праці українських компаративістів, що висвітлюють окремі аспекти освітнього процесу в Австралії, зокрема: «Тенденції реформування середньої освіти розвинених англomовних країн у контексті глобалізації (90-ті рр. ХХ – початок ХХІ ст.)» А. Сбруєвої; «Тенденції реформування вищої освіти в Австралії» С. Корешкової; «Розвиток вищої освіти в Австралії в умовах ринково орієнтованих вимог» Т. Парфенюк; «Професійна підготовка соціальних працівників у вищих навчальних закладах Австралії» Г. Слoзанської.

Лінгвістичний аспект проблеми розглянуто в роботах Т. Козлової «Динаміка розвитку лексичної системи англійської мови в Австралії: етнолінгвістичний аспект» та М. Чобанюк «Сучасне українське літературознавство в англomовному (Австралія, Канада, США) науковому світі: методологічні аспекти». Цінними й актуальними є роботи російських дослідників, а саме: А. Волкової «Традиції та інновації в розвитку шкільної освіти Австралії», І. Майорової «Тенденції розвитку навчання і виховання корінних народів Канади й Австралії», І. Балицької «Мультикультурна освіта в багатонаціональних країнах (досвід США, Канади, Австралії).

Вивчення наукових джерел, законодавчо-нормативних документів, зарубіжного досвіду реформування змісту загальної середньої освіти на сучасному етапі дало змогу виявити суперечності між:

- доцільністю вивчення й критичного осмислення сучасних реформ змісту навчальних програм в Австралії і порівняно незначною кількістю наукових робіт, присвячених цій проблематиці в Україні;
- необхідністю забезпечити швидке й ефективне реформування національної системи освіти й недостатністю інформації про країни, що досягли значних успіхів у цій царині, зокрема в Австралії;
- прагненням модернізувати зміст української шкільної освіти з урахуванням як національних, так і австралійських здобутків щодо поєднання стандартизації з диверсифікацією, дотримання загальнонаціональних (рамкових) вимог і регіональними потребами в якійсній освіті.

Ознайомлення з науковими розвідками українських та зарубіжних учених у визначеному напрямі засвідчило, що реформування змісту загальної середньої освіти в Австралії є актуальною, але недостатньо вивченою проблемою, що зумовило вибір теми дослідження: **«Реформування змісту загальної середньої освіти в Австралії»**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дослідження виконане відповідно до плану наукових досліджень Інституту педагогіки НАПН України з теми «Тенденції реформування загальної середньої освіти в країнах Європейського Союзу» (№ 0105U000280). Тему затверджено на засіданні вченої ради Інституту педагогіки НАПН України (протокол № 10 від 24. 12. 2009 р.) та зареєстровано Радою з координації наукових досліджень у галузі педагогіки і психології НАПН України (протокол № 5 від 15. 06. 2010 р.).

Мета дослідження – проаналізувати характер реформ у змісті загальної середньої освіти в Австралії, визначити наукову і практичну цінність австралійського досвіду для розв'язання проблем модернізації змісту шкільної освіти в Україні. Відповідно до мети дослідження були сформульовані такі **завдання:**

1. Виявити методологічні проблеми у реформуванні змісту загальної середньої освіти в Австралії у XXI столітті;
2. Визначити головні напрями сучасного реформування змісту шкільної освіти в країні;
3. Обґрунтувати теоретичні й практичні засади реформування змісту навчальних програм для шкіл Австралії;
4. Проаналізувати процес розроблення і результати впровадження нових навчальних програм у досліджуваній країні;
5. Здійснити порівняльний аналіз сучасних реформ у змісті загальної середньої освіти в Україні й Австралії та розробити рекомендації щодо вдосконалення змісту вітчизняної шкільної освіти.

Об'єкт дослідження – процес реформування змісту загальної середньої освіти в Австралії на початку XXI століття.

Предмет дослідження – теоретичні і практичні засади реформування змісту освіти в сучасній середній загальноосвітній школі Австралії.

Методологічною основою дослідження є: гуманістичний, аксіологічний, системний, акмеологічний, культурологічний, персонологічний, компаративно-історичний підходи; філософські й психологічні положення щодо співвідношення національних і загальнолюдських цінностей; визнання всезагальної значущості педагогічного досвіду кожного народу; основні принципи гуманізації освіти; теорія глобалізації світових процесів; теорії освітніх реформ; дидактичні принципи формування змісту освіти; педагогічні положення про загальну теорію та методику викладання шкільних навчальних предметів.

Теоретичну основу дослідження становлять:

- філософські концепції функціонування та розвитку освітніх систем (Г. Васянович, Б. Гершунський, І. Зязюн та ін.);

- положення методології порівняльної педагогіки (Б. Вульфсон, О. Джуринський, О. Матвієнко, Л. Пуховська, А. Сбруєва та ін.);
- методологічні та концептуальні засади реформування змісту освіти (А. Василюк, В. Леднев, О. Савченко та ін.);
- фундаментальні праці австралійських учених із проблеми реформування змісту загальної середньої освіти (В. Аллен (William J. R. Allen), Дж. Андерсон (John R. Anderson), Л. Бреді (Laurie Brady), М. Бреннан (Marie Brennan), К. Куннінгем (Kenneth Cunningham), А. Райд (Alan Reid)).

Відповідно до предмета, мети та завдань наукового пошуку використано такі **методи дослідження**: *загальнонаукові* – аналіз (історіографічний, порівняльний), синтез, абстрагування, порівняння та узагальнення для з'ясування особливостей теоретичних підходів до реформування змісту освіти в Австралії та Україні; історико-логічний з метою визначення передумов і чинників реформ у змісті загальної середньої освіти Австралії; *структурно-системні* (визначення стратегій та підходів до реформування системи загальної середньої освіти в Австралії) для з'ясування вхідних параметрів, мети, завдань, результатів та зворотних зв'язків у реформуванні змісту загальної середньої освіти в Австралії; *компаративні* (зіставлення та порівняння теоретичних і практичних підходів до реформування змісту загальної середньої освіти в Україні та Австралії) з метою виявлення спільного та відмінного; *емпіричні* (добір і класифікація наукових матеріалів дослідження, бесіди, інтерв'ю, консультації австралійських теоретиків і практиків у шкільній освіті) з метою верифікації та апробації результатів дослідження.

Джерельну базу дослідження становлять: наукові праці (монографії, дисертації) австралійських, українських і російських дослідників; матеріали наукових конференцій, присвячених проблемам розвитку та реформування змісту шкільної освіти; публікації в педагогічних зарубіжних часописах («International Journal of Educational Research», «Journal of Educational Administration», «Social Alternatives Journal», «Educational Administration Quartely», «International Education», «Multicultural Perspectives», «Journal of Education Policy», «Education Today», «International Journal of Learning and Change», «Science Education»); законодавчі акти в галузі реформування шкільної освіти Австралії, документи Управління освіти, праці і трудових відносин Австралії (DEEWR), нові шкільні навчальні програми (2009-2015 pp.); закони України й офіційні підзаконні акти в галузі освіти; статті вітчизняних та зарубіжних учених, опубліковані у філософських, психологічних, педагогічних журналах («Шлях освіти», «Порівняльно-педагогічні студії», «Педагогіка і психологія», «Педагогічна освіта: теорія і

практика», «Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології», «Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка», «Australian Journal of Education», «The Journal of Curriculum Studies», «Journal of Learning Sciences», «Australian Journal of Teacher Education», «Assessment in Education», «Социально-гуманитарный вестник Юга России» та ін.); вітчизняні та зарубіжні статистичні та реферативні збірники, словники, довідники: «Український педагогічний словник», «Країнознавчий словник-довідник», «Енциклопедія освіти», «Педагогический глоссарий», «Australian Bureau of Statistics», «Australian Education Union», «Encyclopedia of Curriculum Studies», «Oxford English Dictionary» та ін.; інформаційні ресурси мережі Інтернет (Australian Curriculum, Assessment, Reporting Authority: www.acara.edu.au; Department of Education, Employment and Workplace Relations: www.deewr.gov.au; Ministerial Council for Education, Early Childhood Development and Youth Affairs: www.mceecdya.edu.au).

Наукова новизна і теоретичне значення дослідження полягають в тому, що *вперше*: в українській педагогічній науці здійснено комплексне дослідження сучасних реформ у змісті загальної середньої освіти в Австралії з охопленням основних її ступенів – початкова школа, основна школа, старша школа; визначено головні напрями сучасних реформ у галузі змісту шкільної освіти в Австралії (посилення і розвиток зв'язків школи з соціальним довкіллям, підвищення професійного рівня вчителів та керівників шкіл, удосконалення організації та змістового наповнення дошкільної освіти, підтримка функціонування основної середньої школи, профілізація та диверсифікація старшої школи, розроблення та впровадження шкільних навчальних програм та системи оцінювання, підвищення рівня освіти дітей корінного населення Австралії та учнів із малозабезпечених родин, удосконалення підзвітності та прозорості шкільної освіти); виявлено головні методологічні проблеми реформування змісту шкільної освіти у XXI столітті (глобалізація освіти, стандартизація та трансформація змісту шкільної освіти на основі реалізації компетентнісного й особистісно орієнтованих підходів, поєднання і гармонізація аксіологічного і праксеологічного компонентів у змісті шкільних програм); охарактеризовано особливості реформування й впровадження першого в історії Австралії Національного шкільного курикулуму – методологію, поетапність, структуру, організацію, моніторинг; здійснено зіставлення й порівняння реформаторських процесів, що відбуваються у змісті загальної середньої освіти в Україні та Австралії; надано рекомендації щодо застосування австралійського досвіду шкільних реформ в Україні.

Удосконалено характеристики змістового наповнення навчальних програм загальної середньої освіти в Австралії та Україні; уточнено

англомовні поняття й терміни (реформування, зміст освіти, курикулум, реформування курикулуму, навички, оцінювання, звітність).

Подальшого розвитку набули знання методологічних основ реалізації міжпредметного та компетентнісного підходів до організації змісту шкільної освіти в Австралії.

Практичне значення дослідження визначається можливістю використання його результатів з метою розроблення окремих модулів з таких шкільних предметів, як «Країнознавство», «Географія», «Історія», «Зарубіжна література». Матеріалами дослідження можуть послуговуватись викладачі «Історії педагогіки» та «Зарубіжної педагогіки» в аспекті створення навчальних посібників, розроблення спецкурсів, методичних рекомендацій з порівняльної педагогіки, а також для проведення подальших порівняльно-педагогічних досліджень розвитку системи загальної середньої освіти зарубіжних країн, написання рефератів і дипломних робіт з педагогіки. Джерельна база дисертації і тематичний словник іншомовних термінів допоможе у науковому пошуку викладачам, аспірантам, науковцям, що ведуть дослідження в галузі теорії та історії педагогіки, філософії освіти, порівняльної педагогіки.

Апробація результатів дослідження здійснювалася шляхом обговорення і публікації основних результатів роботи в наукових виданнях, презентації у доповідях і виступах на науково-практичних конференціях різного рівня, зокрема, *міжнародних*: «Розбудова освіти для суспільства знань: мова, полікультурність, особистість» (Умань, 2010), «Соціалізація особистості: культура, освітня політика, технології формування» (Суми, 2011), «Розвиток освітніх систем у глобальному вимірі: тенденції і прогнози» (Умань, 2011), «Міждисциплінарність як методологія гуманітарних наук: мова, освіта, культура» (Умань, 2012), «Регіональне та міжнародне співробітництво в галузі освітніх досліджень» (Сідней, Австралія, 2012), семінарі молодих науковців з України (Сідней, Австралія, 2012); *всеукраїнських*: «Компаративістські підходи підтримки та розвитку обдарованості» (Київ, 2011), «Педагогічна компаративістика – 2012: трансформації в освіті зарубіжжя та український контекст» (Київ, 2012), «Педагогічна компаративістика – 2013: трансформації в освіті зарубіжжя та український контекст» (Київ, 2013), «Педагогічна компаративістика – 2014: якісний вимір освіти зарубіжжя та український контекст» (Київ, 2014); *звітних наукових конференціях* Інституту педагогіки Національної академії педагогічних наук України (Київ, 2011–2014). Результати дослідження презентовано в авторському інтерв'ю Австралійській телерадіокомпанії SBS (Сідней, 2012).

Публікації. Основний зміст дослідження висвітлено у 18 одноосібних публікаціях, серед яких 6 – у провідних фахових виданнях, затверджених

ВАК України, 2 – у зарубіжних наукових періодичних виданнях, 10 – у збірниках науково-практичних конференцій.

Структура й обсяг дисертації. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до них, загальних висновків, списку використаних джерел (346 найменувань, з них 255 – англійською мовою), 10 додатків (на 23 сторінках). Загальний обсяг дисертації – 249 сторінок. Основний зміст викладено на 191 сторінці. Робота містить 12 таблиць.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано вибір теми дослідження та її актуальність; визначено мету, завдання, об'єкт, предмет та методи дослідження; розкрито новизну, теоретичне і практичне значення, охарактеризовано джерельну базу; вказано відомості про апробацію результатів, структуру та обсяг дисертації.

У першому розділі – **«Теоретичні та методологічні засади реформування змісту загальної середньої освіти в Австралії»** – здійснено аналіз розвитку шкільної освіти в XVIII-XX століттях, охарактеризовано соціально-політичні передумови, головні напрями і методологічні проблеми реформування змісту загальної середньої освіти в Австралії.

З'ясовано про пріоритетну роль австралійської освіти в розбудові демократичного, рівноправного і справедливого суспільства, згуртованого і культурно різноманітного, яке прагне до процвітання та поважає культуру корінного населення країни. На основі дослідження періодів становлення та розвитку шкільної освіти в Австралії визначено сутність та специфіку реформ у змісті загальної середньої освіти, що здійснює уряд країни на сучасному етапі.

З'ясовано, що середня шкільна освіта країни складається з кількох ступенів: початкової середньої школи (Primary school), основної середньої школи (Secondary school), старшої середньої школи (Senior secondary school). Навчання в початковій середній школі починається з підготовчого класу в дитячому садку і триває шість або сім років, базова середня освіта – три або чотири роки, старша середня освіта охоплює два роки. З 2012 року в Австралії змінено обов'язковий термін навчання в загальній середній школі з п'ятнадцяти до сімнадцяти років.

Соціально-політичними передумовами реформування змісту загальної середньої освіти в Австралії визначено: інвестування людського капіталу; покращення фінансування державного і приватного шкільних секторів; поширення рівного доступу до освітніх послуг; підтримка освітніх реформ федеральним урядом у співпраці з адміністраціями штатів та материкових територій.

Відповідно до мети Національної освітньої угоди (2008) всі австралійські учні набувають відповідні знання і навички, що забезпечує їх активну участь у

суспільному житті в умовах глобалізації економіки. Освітніми цілями Мельбурнської декларації (2008) визначено такі положення: австралійські школи пропагують справедливість та досконалість; учнів готують бути успішними, впевненими та творчими особистостями, активними та поінформованими громадянами своєї країни.

Зазначено, що реалізація Національного плану розвитку шкіл щодо покращення фінансування державного і приватного секторів передбачає такий розподіл коштів за якого кожна школа отримує фінансування за потребою, може залучити кращих учителів і керівників шкіл до роботи, надає допомогу учням, які її найбільш потребують, забезпечується покращення успішності, поінформованості батьків і громадськості про діяльність навчального закладу. Завдяки успішному впровадженню Національного плану розвитку шкіл уряд Австралії планує ввійти до першої п'ятірки країн-учасниць таких міжнародних порівняльних досліджень, як PISA, TIMSS, PIRLS.

Виявлено, що при реформуванні змісту загальної середньої освіти австралійські вчені звертають увагу на вирішення соціальних, економічних, наукових, екологічних проблем, а також тих, що стосуються збереження й охорони здоров'я. Зазначено, що зміст шкільної освіти в Австралії побудовано на засадах особистісно орієнтованого та компетентнісного підходів.

При розробленні нових шкільних навчальних програм австралійські вчені пропонують розвивати навички, які допоможуть учням краще адаптуватись в умовах сучасних глобалізаційних процесів. Трансформація змісту австралійської шкільної освіти в межах особистісно орієнтованого підходу передбачає використання прямого та непрямого методу навчання в організації навчально-виховного процесу. Учителі мають право самостійно визначати методи навчання відповідно до індивідуальних потреб та інтересів учнів. Особливої уваги при визначенні змісту навчання відводиться дітям з особливими потребами та учням, для яких англійська мова не є рідною, а також обдарованим школярам.

З'ясовано, що шкільні навчальні програми в Австралії розроблені на основі таких типів курикулуму: *основний (core) курикулум*, що спрямований на потреби, використання та розвиток можливостей людей; *формальний (formal) курикулум*, який базується на правилах, розумінні і методах виховання; *елективний (chosen) курикулум*, зміст якого обирають учні та вчителі; *мета-курикулум (meta-curriculum)*, що включає шкільні заходи, події і традиційні свята.

У другому розділі – **«Практика реформування змісту загальної середньої освіти в Австралії»** – проаналізовано практичні підходи до реформування Національного курикулуму в Австралії, охарактеризовано

процес розроблення і впровадження навчальних програм в австралійських школах.

З'ясовано, що реформовані в 2009-2014 роках навчальні програми для середніх загальноосвітніх шкіл Австралії з восьми освітніх галузей (англійська мова і література, математика, природничі науки, гуманітарні і соціальні науки – історія, географія, економіка і бізнес, право і громадянознавство, іноземні мови, основи здоров'я і фізичне виховання, мистецтво, технології) враховують тенденції розвитку суспільства, науки та новітні технології і покликані посилити позиції Австралії на міжнародному ринку загальноосвітніх послуг, забезпечити учням широкий і рівний доступ до якісних знань та сприяти реалізації їхнього творчого потенціалу.

Охарактеризовано особливості оновлених шкільних навчальних програм в Австралії, що проявляються у методиці їх розроблення, структурі і функціях, доступності реалізації. Зусилля урядів усіх штатів і материкових територій Австралії щодо ідеї запровадження загальнонаціональних шкільних навчальних програм та надання всіх необхідних ресурсів дали змогу залучити до цього процесу талановитих людей із різних регіонів країни, зокрема, вчителів, учених та фахівців різних спеціалізацій. Широкомасштабні консультації, що були проведені на рівні країни, забезпечили можливість школам, працівникам освіти та громадськості зробити свій внесок у цей процес. Навчальні програми передбачають наявність вичерпних інструкцій щодо змісту, очікуваних результатів на кожному році навчання в школі.

У нових шкільних навчальних програмах йдеться про надання особливого значення семи ключовим навичкам (мовна грамотність, математична грамотність, навички із використання інформаційно-комунікаційних технологій, критичне і креативне мислення, особисті й соціальні навички, навички етичної поведінки, міжкультурні навички) та трьом крос-курукулярним темам (історія і культура аборигенів та жителів островів протоки Торрес, розвиток азійсько-австралійських відносин, забезпечення сталого розвитку). Загальнонаціональні навчальні програми з восьми освітніх галузей представлені в режимі он-лайн, що дає можливість їх гнучкого використання та реалізації.

Навчальні програми передбачають проведення оцінювання знань учнів, до якого входять: поточне оцінювання в класі з метою моніторингу якості знань та надання інформації про успішність; підсумкове оцінювання, яке проводять двічі на рік; повідомлення батьків про результати успішності дітей; щорічне оцінювання за Національною атестаційною програмою – перевірка мовної та математичної грамотності учнів 3, 5, 7 і 9 класів; періодичне вибіркоче оцінювання в рамках Національної атестаційної програми.

Особливістю нових навчальних програм для загальноосвітніх шкіл Австралії є осучаснення їх структури та змісту: чітко визначено місце і мету кожного навчального предмета; розроблено стандарти досягнень для кожного року навчання, враховано потреби австралійських учнів в особистісному розвитку; забезпечено реалізацію міжпредметного підходу до вивчення навчальних дисциплін; розроблено рекомендації для вчителів щодо навчання, оцінювання і звітності; представлено глосарій, де пояснюються ключові терміни для кожного навчального предмета.

З'ясовано, що в новому Національному курикулумі акцентується увага на вивченні англійської (рідної) мови і літератури, математики та технологій. У новій навчальній програмі з англійської (рідної) мови і літератури поряд із двома змістовими компонентами «Мова» і «Література» представлено ще один компонент «Грамотність». Навчальна програма з природничих наук доповнена змістовим компонентом «Природничі науки в контексті людської діяльності». Уперше в Австралії розроблено навчальні програми з вивчення мов корінного населення, мови жестів та класичних мов, забезпечено посилення змісту навчальної програми з мистецтва змістовим компонентом «Медіа мистецтво». Запроваджено нові навчальні предмети: «Цифрові технології», починаючи з груп дошкільної підготовки у початковій школі; «Право і Громадянство» з третього класу та «Економіка і бізнес» з п'ятого класу початкової середньої школи, які увійшли до інваріативної складової змісту загальної середньої освіти Австралії.

Упровадження нових навчальних програм у педагогічний процес середніх загальноосвітніх шкіл Австралії відбувається відповідно до навчального плану, запропонованого Управлінням у справах навчальних програм, оцінювання знань та звітності, проте кожен навчальний заклад має право самостійно коригувати навчальне навантаження з тієї чи іншої освітньої галузі.

У третьому розділі – **«Порівняльний аналіз реформування змісту загальної середньої освіти в Австралії та Україні на початку ХХІ століття»** – представлено результати порівняльного аналізу теоретичних підходів до реформування змісту загальної середньої освіти в Австралії та Україні, проаналізовано досвід реалізації цього процесу, охарактеризовано спільні тенденції. На основі теоретичного аналізу підходів до сучасного реформування змісту загальної середньої освіти в обох країнах визначено їхні спільні тенденції. До таких віднесено: підтримка теорії «людського капіталу», посилення стандартизованих вимог до якості шкільної освіти; спрямування трансформації змісту шкільної освіти на компетентнісні засади; забезпечення реалізації особистісно орієнтованого підходу у визначеному напрямі; розробка ціннісного компоненту до змісту загальної середньої освіти; орієнтація на пошук моделей і форм профільного навчання учнів старшого шкільного віку;

удосконалення методик оцінювання якості знань; розвиток змісту шкільної освіти на засадах міжпредметних зв'язків; включення до шкільних навчальних планів нових навчальних курсів (табл. 1).

Таблиця 1.

Спільні тенденції реформування змісту загальної середньої освіти в Україні й Австралії на початку XXI століття

Тенденції	Україна	Австралія
Підтримка теорії людського капіталу	Обидві країни виступають за збільшення інвестицій у людський капітал через систему освіти	
Посилення стандартизованих вимог до якості шкільної освіти	Розроблення Державних стандартів усіх ланок освіти	Розроблення загальнонаціональних шкільних навчальних програм, Національних професійних стандартів для вчителів, Національної атестаційної програми, стандартів досягнень для кожної навчальної програми
Трансформація змісту шкільної освіти у контексті компетентнісного підходу	Визначено ключові компетенції та компетентності	При розробленні навчальних програм враховано сім ключових навичок
Особистісно орієнтований підхід до формування змісту шкільної освіти	Спрямованість навчально-виховного процесу на взаємодію і плідний розвиток особистості педагога та його учнів	В нових навчальних програмах відводиться увага дітям із особливими потребами; учням, для яких англійська мова не є рідною; та обдарованим дітям.
Розроблення ціннісного компоненту до змісту загальної середньої освіти	Державні стандарти початкової, базової і повної загальної середньої освіти орієнтовані на формування загальнолюдських цінностей	У загальноосвітніх середніх школах визначено дев'ять освітніх цінностей, а також при розробленні навчальних програм враховано три крос-курукулярні теми
Пошук моделей і форм профільного навчання учнів старшого шкільного віку	Диференціація змісту освітніх галузей за базовим і профільним рівнями	Розроблення нових профільних навчальних програм для учнів 9-10 класів та учнів старшої школи 11-12 класів
Удосконалення методик оцінювання якості знань	Участь у міжнародних порівняльних дослідженнях, запровадження зовнішнього незалежного тестування	Запровадження Національної атестаційної програми
Розвиток змісту шкільної освіти на засадах міжпредметних	Державні стандарти орієнтовані на розвиток в учнів здатності застосовувати знання, уміння, навички щодо	Створення взаємозв'язків між освітніми галузями і навчальними предметами у нових шкільних програмах

зв'язків	міжпредметного кола проблем	
Включення до шкільних навчальних планів нових навчальних курсів	За останнє десятиліття введено нові предмети як в початковій, так і в основній школі	Розширення змістових компонентів з окремих навчальних предметів

З'ясовано про можливості використання австралійського досвіду у визначенні змісту середньої шкільної освіти в Україні. Проаналізовано проблеми, які виникають у процесі реформування змісту шкільної освіти в Австралії з метою їх ефективного вирішення в освітній галузі України.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

У дослідженні представлено комплексний аналіз реформування змісту загальної середньої освіти в Австралії. Узагальнені результати проведеного дослідження дають підстави для таких **висновків**.

1. У результаті проведеного дослідження з'ясовано, що методологічними проблемами у реформуванні змісту австралійської загальної середньої освіти є: вивчення й урахування глобалізаційних тенденцій розвитку шкільної освіти з метою забезпечення конкурентоздатності Австралії на світовому ринку освітніх послуг; стандартизація змісту шкільної освіти як передумова забезпечення її якості в національному просторі; трансформація змісту шкільної освіти на компетентнісних засадах з метою поліпшення перспектив зайнятості й успішної кар'єри випускників школи; поєднання й гармонізація аксіологічних (ціннісних) і праксеологічних або результативно-базованих підходів до розроблення шкільних навчальних програм; індивідуалізація й диференціація змісту шкільної освіти як шлях й засоби його максимальної адаптації до потреб особистісного формування й розвитку школярів.

2. Визначено, що соціально-політичними передумовами реформування змісту шкільної освіти в Австралії є: інвестування людського капіталу; покращення фінансування державного і приватного шкільних секторів; поширення рівного доступу до освітніх послуг; підтримка освітніх реформ федеральним урядом у співпраці з урядами штатів та материкових територій. Реформування змісту загальної середньої освіти відбувається за орієнтирами Мельбурнської декларації (2008) та положень Національної освітньої угоди (2008), спрямованими на реформування змісту шкільної освіти в Австралії з дотриманням таких магістральних напрямів: посилення й розвиток зв'язків школи із соціальним довкіллям; підвищення професійного рівня вчителів та керівників шкіл; удосконалення організації та змістового наповнення дошкільної освіти, підтримка функціонування основної середньої школи, профілізація та диверсифікація старшої школи, розроблення та впровадження

шкільних навчальних програм та системи оцінювання, підвищення рівня освіти дітей корінного населення Австралії та учнів із малозабезпечених родин, удосконалення підзвітності та прозорості шкільної освіти.

3. Виявлено, що при розробленні навчальних програм для австралійських шкіл ураховано концептуальну рамку ціле-базованого курикулуму (Р. Тайлер); натуралістичну модель розроблення курикулуму (Д. Уолкер); теорію когнітивного розвитку (розроблення навчальних програм з урахуванням віку дитини) (Ж. Піаже); таксономію навчальних цілей (допомагає визначити засвоєння учнями навчального досвіду і перевірити результати навчання) (Дж. Уайлс).

В оновлених шкільних навчальних програмах визначено й охарактеризовано: *стандарти досягнень* (глибина розуміння й обсяг знань, які учні мають продемонструвати наприкінці визначених періодів навчання); *потреби учнів* (класифіковано потреби австралійських учнів в особистісному розвитку з урахуванням їхнього культурного походження, мови, соціально-економічного проживання); *ключові навички* (враховано основні навички, якими мають володіти учні в ХХІ столітті: мовна грамотність; математична грамотність; використання інформаційно-комунікаційних технологій; критичне і креативне мислення; особисті й соціальні навички; навички етичної поведінки; міжкультурні навички); *крос-курикулярні теми* (історія і культура жителів – представників корінного населення Австралії; розвиток азійсько-австралійських стосунків; забезпечення сталого розвитку); *міжпредметні зв'язки* (організація навчально-виховного процесу на основі посилення зв'язків між навчальними предметами); *надано рекомендації щодо навчання, оцінювання і звітності* (оцінювання знань учнів відбувається відповідно до розроблених стандартів досягнень у рамках Національної атестаційної програми (NAP); *глосарій* (ключові терміни для кожного навчального предмета).

4. У ході дослідження з'ясовано, що реформування навчальних програм для шкіл Австралії відбувалося в чотири етапи: робота над форматом навчальних програм; формування змісту навчальних програм; підготовка до впровадження навчальних програм; моніторинг, оцінювання та корегування навчальних програм. При розробленні навчальних програм ураховано сучасний стан австралійської освіти, досвід кожного штату і материкової території. Зазначено, що ключові нормативні й законодавчі документи, розроблені австралійським урядом в окремих освітніх галузях ґрунтуються на міжнародному досвіді країн, які мають помітні успіхи в цій царині. Про зазначене свідчать результати міжнародних порівняльних досліджень PISA, TIMSS, PIRLS, національної програми оцінювання знань учнів з мовної та

математичної грамотності, з природничих наук, права і громадянства, інформаційно-комунікаційних технологій.

Особливістю впровадження нових навчальних програм стало оприлюднення їх в Інтернеті, а також супровідних методичних матеріалів, законодавчих ініціатив, інновацій, досвіду проведення уроків, перших результатів з подальшим їх обговоренням у режимі он-лайн. Це дало змогу залучити до цього процесу широкий загал громадян і, по суті, перетворити його на загальнонаціональну справу.

Доведено, що впровадження сучасних навчальних програм для шкіл Австралії мало одночасно відцентровий (згори) і доцентровий (знизу) характер.

5. З'ясовано, що на початку XXI століття в Україні та Австралії відбуваються освітні реформи, в стратегії реалізації яких особлива увага приділяється цілям і функціонуванню освіти, підвищенню її якості та наданню учнівській молоді ширших можливостей у виборі освітніх траєкторій. У результаті порівняльно-педагогічного аналізу реформування змісту шкільної освіти в Україні та Австралії визначено спільні для України та Австралії **тенденції**: підтримка теорії «людського капіталу», посилення стандартизованих вимог до якості шкільної освіти; спрямування трансформації змісту шкільної освіти на компетентнісні засади (хоча в Австралії на національному рівні термін «компетентність» не вживають, натомість розглядають поняття «навички»); забезпечення реалізації особистісно орієнтованого підходу у визначеному напрямі; розроблення ціннісного компоненту до змісту загальної середньої освіти; орієнтація на пошук моделей і форм профільного навчання учнів старшого шкільного віку; удосконалення методик оцінювання якості знань; включення до шкільних навчальних планів нових навчальних курсів, як обов'язкових, так і за вибором; розвиток змісту шкільної освіти на засадах міжпредметних зв'язків.

Водночас, виявлено оригінальні підходи й рішення до яких австралійські фахівці вдалися у ході розроблення та впровадження оновленого змісту шкільних програм. Зазначено про можливість їх використання в Україні, що передбачає адаптацію відповідно до потреб і перспектив розбудови національної шкільної освіти. Обґрунтовано рекомендації щодо використання австралійського досвіду реформування змісту шкільної освіти в Україні, а саме: здійснення прозорої політики й визначення стратегії реформ у змісті загальної середньої освіти шляхом залучення як кваліфікованих експертів, так громадського загалу; розроблення стандартів досягнень до кожної навчальної програми, де буде окреслено обсяг знань, які мають продемонструвати учні наприкінці певного періоду навчання; збільшення кількості навчальних предметів варіативної складової в початковій школі; посилення вивчення таких

навчальних предметів, як історія, географія, право і громадянознавство, цифрові технології, іноземні мови в початковій школі; надання можливостей учням більшого вибору іноземних мов протягом усіх років навчання в школі та навчальних курсів, профілів, траєкторій для старшокласників; доповнення змісту навчальної програми із мистецтва змістовим компонентом «Медіа мистецтво» у базовій середній школі; розроблення концепції Національної системи моніторингу та оцінки навчальних досягнень учнів.

Досліджувана проблематика є багатоперспективною і не вичерпується. До перспектив подальших наукових розвідок віднесено дослідження особливостей організації сучасного педагогічного процесу в загальноосвітніх середніх школах Австралії, оцінювання якості знань учнів на різних етапах шкільної освіти, моніторингу результатів реформування змісту загальної середньої освіти в Австралії.

Наукові праці, в яких опубліковані основні результати дисертації:

1. Бондарчук О. А. Інноваційні підходи до укладання навчальних програм для загальноосвітніх шкіл Австралії / О. А. Бондарчук // Порівняльно-педагогічні студії. – 2010. – № 3-4. – С. 182–189.
2. Бондарчук О. А. Особливості становлення та розвитку шкільної освіти в Австралії / О. А. Бондарчук // Педагогічні науки : теорія, історія, інноваційні технології. Науковий журнал. № 2 (12), 2011. – Суми : Сум ДПУ ім. А. С. Макаренка, 2011. – С. 115–124.
3. Бондарчук О. А. Соціально-економічні чинники сучасного реформування шкільної освіти в Австралії / О. А. Бондарчук // Педагогічна освіта : теорія і практика : зб. наук. пр. Вип. 10. – Кам'янець-Подільський : ПП Зволейко Д. Г., 2012. – С. 8–12.
4. Бондарчук О. А. Моніторинг якості шкільної освіти в Австралії / О. А. Бондарчук // Порівняльно-педагогічні студії. – 2012. – № 4. – С. 54–60.
5. Бондарчук О. А. Національна політика розвитку освіти корінного населення Австралії / О. А. Бондарчук // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. – 2013. – № 69. – С. 202–206. – ISSN 2076-6173.
6. Бондарчук О. А. Формування змісту навчальної програми з англійської мови і літератури в Австралії / О. А. Бондарчук // Педагогічна освіта : теорія і практика: зб. наук. пр. Вип. 10. – Кам'янець-Подільський : ПП Зволейко Д. Г., 2013. – С. 8–12.

7. Бондарчук О. А. Реформирование Национального курикулума в Австралии : на современном этапе / О. А. Бондарчук // Социально-гуманитарный вестник Юга России. – 2013. – № 3 (34). – С. 46–53.
8. Bondarchuk O. School Education Reforms in Ukraine : experience of Australia [Електронний ресурс] / Olena Bondarchuk // WERA online paper portal (February, 2013). – Режим доступу : <http://www.weraonline.org>

Опубліковані праці апробаційного характеру:

1. Бондарчук О. А. Особливості сучасної шкільної реформи в Австралії / О. А. Бондарчук // Анотовані результати наук.-досл. роботи Інституту педагогіки за 2010 рік : наукове видання. – К. : Інститут педагогіки, 2011. – С. 91–92.
2. Бондарчук О. А. Основні вимоги до проектування національного австралійського курикулуму / О. А. Бондарчук // Матеріали міжнар. наук.-практ. конф. молодих учених і студентів «Соціалізація особистості : культура, освітня політика, технології формування», 20-21 квітня 2011 року. – Суми : Видавництво СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2011. – С. 14–15.
3. Бондарчук О. А. Етапи розвитку шкільної освіти в Австралії / О. А. Бондарчук // Матеріали міжнар. наук. конф. «Розвиток освітніх систем у глобальному вимірі: тенденції і прогнози», 26-27 травня 2011 року. – Ч. I. – Умань : ПП Жовтий, 2011. – С. 67–69.
4. Бондарчук О. А. Особливості організації педагогічного процесу в початковій та середній школі в сучасній Австралії / О. А. Бондарчук // Матеріали наук.-практ. семінару «Педагогічна Компаративістика-2011 : компаративістські підходи підтримки та розвитку обдарованості» (Київ, 6 червня 2011 р.) / за ред О. І. Локшиної, Н. І. Поліхун. – К. : Ін-т обдарованої дитини НАПН України, 2011. – С. 94–101.
5. Бондарчук О. А. Освітня політика Австралії у ХХІ столітті / О. А. Бондарчук // Анотовані результати наук.-досл. роботи Інституту педагогіки за 2011 рік : інформаційне видання. – К. : Інститут педагогіки, 2012. – С. 107–108.
6. Бондарчук О. А. Головні напрями реформування змісту загальної середньої освіти в Австралії / О. А. Бондарчук // Матеріали міжнар. наук.-практ. конференції «Міждисциплінарність як методологія гуманітарних наук : мова, освіта, культура», 26-27 квітня 2012 року. м. Умань. – Умань : ПП Жовтий О.О., 2012. – Ч. 2. – С. 21–23.
7. Бондарчук О. А. Національна програма оцінювання знань учнів в австралійських школах / О. А. Бондарчук // Матеріали наук.-практ.

- семінару «Педагогічна Компаративістика – 2012 : аспект обдарованості (трансформації в освіті зарубіжжя та український контекст)» (Київ, 11 червня 2012 р.) / за заг. ред О. І. Локшиної, Н. І. Поліхун. – К. : ТОВ «Інформаційні системи», 2012. – С. 21–23.
8. Бондарчук О. А. Особливості національного австралійського курикулуму з англійської мови та літератури / О. А. Бондарчук // Анотовані результати наук.-досл. роботи Інституту педагогіки НАПН за 2012 рік : наукове видання. – К. : Інститут педагогіки, 2013. – С. 83–84.
  9. Бондарчук О. А. Ключові навички в Національному курикулумі Австралії / О. А. Бондарчук // Матеріали наук.-практ. семінару «Педагогічна Компаративістика – 2013 : трансформації в освіті зарубіжжя та український контекст» (Київ, 10 червня 2013 р.) / за заг. ред. О. І. Локшиної. – К. : Педагогічна думка, 2013. – С. 59–61.
  10. Бондарчук О. А. Особливості формування змісту сучасної шкільної освіти в Австралії / О. А. Бондарчук // Матеріали наук.-практ. семінару «Педагогічна Компаративістика – 2014 : якісний вимір освіти зарубіжжя та український контекст» (Київ, 5 червня 2014 р.) / за заг. ред О. І. Локшиної. – К. : Педагогічна думка, 2014. – С. 72–74.

АНОТАЦІЯ

Бондарчук О. А. Реформування змісту загальної середньої освіти в Австралії. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки. – Житомирський державний університет імені Івана Франка. – Житомир, 2015.

У дисертації здійснено дослідження теоретичних і практичних засад реформування змісту загальної середньої освіти в Австралії на початку ХХІ століття.

Досліджено становлення і розвиток австралійської шкільної освіти, визначено соціально-політичні передумови і головні напрями реформування змісту середньої освіти на сучасному етапі; окреслено методологічні проблеми; проаналізовано та уточнено базові поняття роботи.

З'ясовано особливості процесу розроблення і впровадження навчальних програм в австралійських загальноосвітніх середніх школах. Здійснено порівняльний аналіз теоретичних і практичних підходів до реформування змісту загальної середньої освіти в Україні та Австралії. Розроблено рекомендації щодо використання позитивного досвіду австралійських освітніх реформ у системі загальної середньої освіти в Україні.

Ключові слова: реформування, освітні цілі, шкільна освіта, зміст загальної середньої освіти, Національний курикулум, навчальні програми.

АННОТАЦИЯ

Бондарчук О. А. Реформирование содержания общего среднего образования в Австралии. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.01 – общая педагогика и история педагогики. – Житомирский государственный университет имени Ивана Франко. – Житомир, 2015.

В диссертации осуществлено исследование теоретических и практических основ реформирования содержания общего среднего образования в Австралии в начале XXI века.

Исследовано становление и развитие австралийского школьного образования, определены социально-политические предпосылки и главные направления реформирования содержания школьного образования на современном этапе; очерчены методологические проблемы; проанализированы и уточнены базовые понятия работы.

Выявлены особенности процесса разработки и внедрения школьных программ в общеобразовательных средних школах Австралии. Осуществлён сравнительный анализ теоретических и практических подходов к реформированию содержания общего среднего образования в Украине и Австралии. Разработаны рекомендации по использованию положительного опыта австралийских образовательных реформ в системе общего среднего образования в Украине.

Ключевые слова: реформирование, образовательные цели, школьное образование, содержание общего среднего образования, Национальный курикулум, учебные программы.

ANNOTATION

Olena Bondarchuk. Reforming of Secondary Education Content in Australia. – Manuscript copyright.

Scientific thesis for the Degree of the Candidate of Pedagogical Science, Specialty 13.00.01 – General Pedagogics and the History of Pedagogics. – Zhytomyr Ivan Franko State University. – Zhytomyr, 2015.

The thesis is devoted to the analysis of the content reforming of secondary education in Australia at the beginning of the XXI century. In the thesis some socio-political conditions and factors of the school education reforming at the beginning of the XXI century are determined. It is found out that the main directions of the modern school education content reforming in Australia are: the

development of stronger partnerships; support of quality teaching and school leadership; strengthening of early childhood education; enhancing of middle years; support of senior years of schooling and youth transitions; promotion of world-class curriculum and assessment; improving of educational outcomes for Indigenous youth and disadvantaged young Australians, especially those from low socioeconomic backgrounds; strengthening of accountability and transparency.

It is determined that in the XXI century the following methodological approaches to the content of Australian school education are used: globalization tendencies; standardization of the school education content; combination of competence, value and result-based approaches in Australian National Curriculum development.

In 2008 all Australian governments agreed that a National curriculum would have a key role in the delivering of quality education for young Australians. They committed to the development of a Foundation to Year 12 National curriculum for English, Mathematics, Science, History, Geography, Arts, Languages, Technologies, Health and Physical Education, Economics and Business, Civics and Citizenship. This commitment was restated by Australian education ministers in the Melbourne Declaration on Education Goals for Young Australians (2008) and National Educational Agreement (2008).

The research defines the features of National Curriculum development and implementation, such as methodology approaches; structure and function; availability and implementation. The key elements of the Australian Curriculum will be curriculum content (with content elaborations) and achievement standards (with work sample portfolios). The National Curriculum incorporates seven general capabilities and three cross-curriculum priorities that contribute to and are developed through learning-area content descriptions and elaborations. The seven general capabilities are: Literacy, Numeracy, Information and Communication Technology competence, Critical and Creative Thinking, Ethical Behaviour, Personal and Social competence, Intercultural Understanding. The three cross-curriculum priorities are: Aboriginal and Torres Strait Islander histories and cultures; Asia and Australia's engagement with Asia; Sustainability. The National curriculum promotes excellence and equity in education, so it provides teachers with flexibility to cater for the diverse needs of students across Australia and to personalize their learning. The National curriculum also includes recommendations about learning, assessment and reporting; interdisciplinary connections (links to other learning areas to assist teachers to make connections in their planning for student learning); and glossary.

In the research, it was found that the curriculum development process involves four interrelated phases: 1) curriculum shaping; 2) curriculum writing; 3) preparation for implementation; 4) curriculum monitoring, evaluation and review.

Comparing the reforms of secondary education in Ukraine and Australia at the beginning of the XXI century, their common strategy is pointed out: strengthening of standardized requirements for quality school programs; focus on human values; human resource development; the use of student-based and competent approaches to the content of the learning subjects; search for the effective methods of evaluating the quality of knowledge; inclusion of new variant and invariant courses in school syllabus; development of school education content based on interdisciplinary connections.

Key words: secondary education content, reform, education goals, school education, National curriculum, learning programs.